

CURIOSITATS

● **QÜESTIONS MORALES.** En diverses societats és interessant remarcar la importància dels problemes sorgits en matèria de moral sexual entorn del bany. Els grecs no van ser gens estrictes a separar els sexes, un fet explicable si s'entén el seu esperit esportiu i la inclinació al culte del cos. Els romans van compartir les inclinacions gregues, però la gran quantitat de persones que acudien a aquests establiments termals va obligar a la fixació de normes estrictes, fins al punt de fer duplicar les instal·lacions. Els jueus i els àrabs reservaven als banys públics unes hores diürnes per a les dones, i unes altres, sovint les nocturnes, per als homes. Per contra, la promiscuïtat va ser molt freqüent a l'Europa medieval, i els banys públics van tenir mala reputació, com ho indica encara el fet que, en italià, *bagno* signifiqui casa de prostitució. També l'Església Catòlica va prohibir als clergues que hi anessin, especialment als mixtos. Els viatgers occidentals del s. XVIII van quedar molt sorpresos per la ingènua barreja d'homes i dones nus a les saunes de Finlàndia, una despreocupació semblant a la del Japó. Actualment, en les societats occidentals, s'ha eliminat la pràctica de separació de sexes, però es continuen mantenint normes obligatòries per evitar la nuesa total als banys públics. / A.V.

● **EL COLOR DE LES AIGÜES.** La manca de color no és precisament una de les propietats físiques de les aigües minerals, que només són incolores i insípides en petites quantitats. Les aigües ferruginoses exposades durant un llarg període de temps a l'aire, per exemple, adquireixen un color tènol i rovellat. I algunes fonts sulfurades i sulfuroses tenen un color blanc groguenc o blavós que canvien després per l'acció atmosfèrica. / A.V.

● **LA IMPORTÀNCIA DE CALDES DE MONTBUI AL XIX.** L'exploració de la riquesa termal de Caldes de Montbui va prendre volada durant el segle XIX, i va contribuir a aixecar el nivell de vida del municipi. Caldes va ser la segona estació balnearia de l'Estat, amb vuit prestigioses cases de banys que servien de tres a quatre mil banyistes per temporada. La reina Isabel II en va ser una de les seves clientes distingides. / A.V.

● **FONTS D'INFECCIÓ.** A la decadència dels balnearis nascuts durant tot el segle XIX hi va contribuir, en certa manera, descobriments de científics com Pasteur i Koch, que anunciaven que els tractaments amb aigües termals podien ser font de contagi de malalties greus com la tisi o la tuberculosi si no s'acompanyaven d'una asèpsia rigorosa. / A.V.

Les termes romanes de Caldes de Malavella formaven part del nucli d'«*Aquae Vocconiae*», sorgida a partir d'una «mansio» o àrea de servei de la via Augusta. La construcció envolta una gran piscina central de planta rectangular. Al voltant s'hi poden veure quatre ambulacres, i cap a llevant, tres cambres que han estat considerades piscines individuals. / M.LL.

Dels romans a l'actualitat, poques diferències

ARIADNA VENTURA

● Se sap de l'existència de termes en el món grec, amb finalitats estrictament higièniques i terapèutiques, però no va ser fins a l'època dels romans que les termes van adquirir una significació social més propra a l'actual, i es va modificar radicalment tant l'edifici balneari com el mateix concepte de bany termal. En aquest sentit, a la ciutat de Roma les termes van anar adquirint una nova significació social fruit de la síntesi del gimnasi hel·lenístic i del tradicional bany italià. Durant la seva magistratura, M.V. Agripa va censar els banys públics a la ciutat (el 33 aC n'hi havia 170) i els va declarar gratuïts; a més, va fer va construir amb diners seus unes grans termes que fossin gratuïtes a perpetuïtat per a tothom, i amb això va iniciar una actitud cap als ciutadans que va revolucionar l'arquitectura i els costums dels romans. Van seguir al seu gest Neró, Tit i Trajà, que van regalar als ciutadans edificis cada vegada més amplis, complexos i rics, que comportaven la construcció d'enormes aqüeductes per proveir d'aigua les instal·lacions termals.

Però els grandiosos conjunts de les termes de Caracalla (216 dC) i de Dioclecià (306 dC) van superar les anteriors en dimensions, volum d'aigua, en luxe arquitectònic, en nombre de sales i de serveis i en la riquesa de la decoració. El complex termal romà, a més de les instal·lacions de servei per a l'aigua, la llenya i el manteniment, estava constituït essencialment d'un vestuari (*apodyterium*), prop de l'entrada, i de tres sales successives amb banyeres individuals i piscines d'aigua freda (*frigidarium*, *tèbia* (*tepidarium*) i calenta (*caldarium*). Aquest era el veritable centre del conjunt, sovint articulada a un altre ambient per a banys de vapor (*laconium*). Les termes ben equipades disposaven també, a més, d'una gran piscina d'aigua freda al descobert, de jardí flanquejat de pòrtics, de palestres, d'ambients per a banys de sol, per a massatges, per a jocs, de sales de reunions, d'espais per a representacions teatrals, de biblioteques i fins de veritables museus.

Els romans solien anar a les termes per raons d'higiene corporal, però sobretot perquè eren

un animadíssim lloc de trobada, de lleure i de relació social. Va ser, precisament, arran d'aquesta doble funció de cultura física i curiositat intel·lectual, d'higiene corporal i tracte social, que els establiments termals van esdevenir, principalment en època imperial, els edificis més grandiosos i representatius del món romà.

A Catalunya s'han conservat restes de termes romanes, especialment a Caldes de Malavella i a Caldes de Montbui. En aquest sentit, el descobriment d'aquestes restes, que en la majoria dels casos conserva encara la seva majestuositat originària, recorda tant la importància que la medicina termal va tenir per a la cultura romana com l'ancestral culte a les potències divines relacionades amb fonts i brolladors. És el cas de les termes romanes de Caldes de Malavella, un dels monuments romans més coneguts de Catalunya. No eren unes simples termes, sinó tot un santuari, on es retia culte a Apol·lo, en substitució d'una primitiva divinitat indígena relacionada amb el fet numèric d'una font d'aigua medicinal, que encara ara brota a 60°.